

Adolf von Harnack

A szeretet és a segítségnyújtás evangéliuma

Mt 25,35-40; Mk 10,43; Mt 5,7; Mt 5,44-48!; 23,8 stb. nyomán a keresztény missziós prédikáció úgy jelent meg, mint ami a szeretet és a segítségnyújtás prédikációja is, a kereszténység pedig mint az „új parancs”, a szeretet vallása. Mindez azonban nem csupán szó volt, hanem erő és tett is (erre már a 2. századból vannak pogány bizonyságaink is, Lucianus és Tertullianus műveiben). Az evangélium így szociális üzenetté, a határokat és korlátokat nem ismerő testvériség és szolidaritás üzenetévé és gyakorlatává lett. (Globális tanúságtételek: 1Kelemen 1,2; Jusztinosz, Apol. 67; Tertullianus, Apol. 39).

A következőkben ennek a gyakorlatnak a területeit vesszük szemügyre.

1. Az alamizsna egyáltalán, és kapcsolata a kultusszal

a) Önkéntes adakozásra újból és újból buzdították a keresztényeket. Idővel egyre fokozódott az alamizsna jelentősége az adakozó vallási magatartásának minősége és a túlvilági jutalom kilátása szempontjából. Mindazonáltal igen-igen sokat adakoztak ilyen privát módon.

b) A kereszténység nem elégedett meg a magánadakozással; gyülekezeti kasszát hozott létre. (A római gyülekezetnek 250 körül kb. 150 klerikusról és 1500 rászorulóval kellett gondoskodnia, ehhez évente 500 000 – 1 000 000 sestertiusnak kellett rendelkezésére állnia...).

c) Az adományokat (pénzben és természetben) meghatározott napokon elvitték az istentiszteletra, és átadták az előljárónak, az pedig letette az oltárra; így Istennek lettek szentelve, s a megajándékozott immár Isten kezéből kapta, amit kapott.

d) Úgy tűnik, az előljáró korlátlanul rendelkezett az adományokkal, bár a gyakorlati szétosztást a diakónusok végezték, s az ő feladatuk volt az ezzel kapcsolatos tanácsadás is.

e) A támogatáshoz kell számolni az eucharisziához kapcsolódó szeretetlakomákat (agapé) is, amelyeken a szegények ételhez, italhoz jutottak. Ezek azonban idővel elvesztették jelentőségüket.

f) A szervezett szeretetgyakorlás, mivel nagyobb vallási tekintélynek örvendett, idővel háttérbe szorította az egyéni adakozást, de különleges esetekre ez is fennmaradt.

2. A tanítók és a hivatalviselők támogatása

a) A gyülekezetek mindig tartották magukat a misszionáriusok és a tanítók vonatkozásában is a páli alapítelhez (1Kor 9,14).

b) Amikor később a gyülekezetek állandó hivatalviselőket választottak, akkor ezek is jogot formáltak az ellátásra, de csak oly mértékben, amennyire keresztény hivataluk gyakorlása megrövidítette polgári keresetüket (idővel persze – főleg a nagyobb gyülekezetekben – egyre inkább „függetlenített” hivatalviselők működtek...).

c) A püspök teljhatalommal bírt a díjazást illetően (de a tanítók, a misszionáriusok, a próféták számára mindenképpen biztosítania kellett a teljes napi ellátást). Ebből persze szükségképpen visszaélések következtek be...

3. Az özvegyek és az árvák támogatása

a) Az özvegyek és az árvák mindig a rászorulókat felsorolásának élén állnak: ez adódik abból, hogy az ókorban ők különösen is nehéz helyzetben voltak, másrészt abból, hogy mindenütt jelen voltak.

b) Az özvegyek és árvák támogatásával a régi egyház kétségtelenül jelentősen hozzájárult az alsóbb osztályok szociális helyzetének javításához.

c) A visszaélések természetesen itt sem hiányoztak (ld. már a Timóteus-leveleket!).

4. A betegek, a gyöngék, a szegények és a munkaképtelenek támogatása

a) Főként a diakónusok és az özvegyek végezték ezt a munkát (látogatás, vigasztalás, anyagi támogatás), amely oly nagyszerűen folyt, hogy igaz lehetett Szent Lőrinc kijelentése: „A szegények az egyház kincse!” Sokakat megnyert az egyház ezzel a tevékenységével, Julianus aposztata meg is próbálta utánozni – pogány államgyházában –, de sikertelenül.

b) Julianus császár esete nemcsak az egyházi támogatási rendszer kiválóságáról tanúskodik, hanem arról is, hogy ez a nem-keresztényekre is kiterjedt. A gyülekezeti kassa kizárólag a testvérekért volt ugyan, de a magán jótékonykodás nem korlátozódott a keresztényekre. Ezenkívül nagy viszontagságok idején a keresztények a nem-keresztényeknek is segítettek, és learatták csodálatukat.

5. Gondoskodás a foglyokról és a bányákban sínylődőkről

a) Foglyokon elsősorban a hitükért vagy adósságaik miatt bebörtönzötteket kell érteni. Elsősorban a diakónusoknak, de minden kereszténynek is feladata volt fölkeresni, vigasztalni őket, élelemmel könnyíteni a helyzetükön. Ennek érdekében néha nem kevés veszélyt vállaltak, de az örök megvesztegetésétől sem riadtak vissza.

b) Nem feledkeztek meg a bányákban kényszermunkára ítéltokről sem, és túl azon, hogy helyzetükön könnyíteni igyekeztek, megpróbálták a foglyokat olykor kiváltani is, bár ez jobbára inkább az adósok esetében lehetett gyakorlat. (De például rablók fogságába esett keresztények kiváltására a karthágói gyülekezet hamar 100 000 sestertiusot adott össze!)

6. Gondoskodás az eltemetendő szegényekről, és egyáltalán az elhunytakról

A tisztességes temetés az ókorban igen nagy dolog volt, s a keresztények a szegények rendes eltemetésével nagy tekintélyre tettek szert. Különösen, mert e téren

sem álltak meg a hittestvéreknél! Az elhunytak lelki üdvéért pedig áldozatot mutattak be (mise?), ami hatékony könyörgésnek számított, megvigasztalta a gondban lévő hozzátartozókat – és növelte a kereszténység vonzerejét.

7. Gondoskodás a rabszolgákról

Az egyház a rabszolgaságot ugyanolyan természetesen tartotta, mint az államot vagy a jogviszonyokat, sőt a rabszolgákat hűségre és engedelmségre buzdították. A felszabadítás eszükbe sem jutott (változásokra a 3. századtól, morálfilozófiai megfontolásokból és gazdasági kényszerből került sor, nem keresztény alapon). De ez nem jelentett közömbösséget, sőt: gondoskodásuk hatott a rabszolgák helyzetére:

a) A megtért rabszolgákat (a nőket is!) teljes értékű testvérek tekintették.

b) A megtért rabszolgák teljes jogú tagok lettek: lehettek papok és püspökök (pápák) is!

c) Mint személyiségeket erkölcsi tekintetben ugyanolyan nagyra becsülték őket, mint a szabadokat, ugyanazon erényeket várták el tőlük, s ezekért ugyanolyan megbecsülést adtak.

d) Az urakat és úrnőket nyomatékosan intették a humánus bánásmódra.

e) A rabszolgák felszabadítása valószínűleg kezdetől fogva dicséretesnek számított (bár nem várták el).

8. Gondoskodás nagy viszontagságok esetén

A nagy pestisjárványok idején – ellentétben a pogányokkal, akik a betegeket kitétek az utcára, s a halottakat temetetlenül hagyták –, a keresztények (sokszor szó szerint!) önfeláldozóan ápolták a betegeket, összegyűjtötték és táplálták az éhezőket, és eltemették a rengeteg halottat. Így mély benyomást gyakoroltak a nem-keresztényekre...

9. Munkaközvetítés és jog a munkához

a gyülekezetekben

A korai keresztények rendkívül komolyan vették a munka kötelezettségét, ami csodálatra méltó, ha tekintetbe vesszük, milyen közel állt hozzájuk a rajongás és a téltenség veszélye!

A gyülekezet a munkaképeseknek munkát biztosított, a munkaképtelenek számára pedig a létminimumot

biztosította. (A gyülekezetek így gazdasági közösségek is voltak!)

10. Gondoskodás az utazó testvérekről (vendégbarátság), ill. a szegény és veszélyeztetett gyülekezetekről

a) A vendégbarátságnak a korabeli viszonyok között óriási jelentősége volt, erényét közvetlenül a hit után emlegetik. Az utazó testvérek ellátása a gyülekezeti kasszából történt. De mivel sok visszaélésre adódott lehetőség, hamarosan megkivánták, hogy az utazót alapos (hitbeli) vizsgálatnak vessék alá, hogy az illető ajánlólevelet hozzon, s ha 2-3 napnál tovább akart maradni, dolgoznia kellett.

b) Az utazó testvérekről történő gondoskodás képezte természetesen a hidat a távoli szegény és veszélyeztetett gyülekezetekről történő gondoskodáshoz. Egyrészt a szegénység, betegség, üldözöttség és mindenféle szenvedés váltotta ki a jobban szituált közösségek részéről a tevékeny segítséget, másrészt belső krízisek a tanítás és az élet, az egyházfegyelem (egyházrend) és a kultusz vonatkozásában. Ez a szeretetközösség hozta létre az „egész világon” elterjedt egyház összetartozási öntudatát, mielőtt még külső kötelékek összekapcsolták volna a szinte egymástól függetlenül, egymás mellett létező gyülekezeteket...! (Mindebben a római gyülekezet állt az élen, és elsődlegesen ez alapozta meg későbbi, egyéb vonatkozásokra is kiterjedő elsőségét!)

c) Kiemelkedő példák: már az ApCsel-ben (11,27 ssk) az antiókhiai gyűjtés a júdeaiak számára, majd Pál gyűjtései Kisázsiaiban ugyancsak a jeruzsálemiek részére, a karthágói gyülekezet 100 000 sestertiusos adománya a rablók fogságába esetteknek, Antiókhiai Szt. Ignác levelei a személyes részvétől és segítségnyújtásról tanúskodnak, hasonlóképpen az 1. Kelemen-levél...

d) A 2. század végétől változik a helyzet, és a szindusok intézménye kezdi háttérbe szorítani az egyes püspökök, ill. gyülekezetek szabad, önálló kezdeményezéseit, de ezek teljesen nem szűnnek meg, a 4. és 5. században is vannak még ragyogó példák (ld. Szókratész, Egyháztörténet, VII, 25).

Forrás: A. v. H., A kereszténység missziója és terjedése az első három évszázadban, ²1906, 127-172. (kivonatolts ismertetés)

Mit tanultam afrikai szentektől?

African Saints, African Stories címmel 2014-ben jelent meg Camille Louis Brown könyve. A mű 40 szent életét ismerteti röviden, akik közül jó néhányat ismerünk, például Remete Szent Antal, Szent Ágoston és édesanyja Mónika, Szent Perpetua és Felicitas stb. Mások viszont az európai keresztény fiúl számára teljesen ismeretlenül csengenek. A könyv megjelenése azért is fontos, mert Afrika nagyszerű embereiről igen kevés írásos anyag lehelhető fel, nagy részük faji előítéletek miatt megsemmisült.

Etiópiai (Fekete) Szent Mózes

Szent Mózes, vagy ahogyan kortársai nevezték, „Rabló Mózes atyánk”, 332-ben született Egyiptomban. Sötét bőre miatt kapta a Szerecsen vagy Etiópiai melléknevet. Rabszolgaként élt, majd egy lopás miatt gazdája elkergette. 75 fős rablócsapatot szervezett a sivatagban, akiktől minden arra járó joggal retteghetett. Egy alkalommal a hatóságok elől

menekülve rátalált a szkétiszi kolostorra. Az ott élő szerzetesek békessége és megelégedettsége olyan mély hatással volt rá, hogy megtért, s később az úgynevezett „sivatagi atyák” egyik legnevesebb képviselője lett. Sok csellengő gazember is Istenre talált általa. „Ha ő, aki a rablók között a legnagyobb volt, istenfélő lett, akkor mi miért halogatnánk az üdvösségünket?”

Mózes mindenben 100%-os akart lenni, bántotta, hogy nem tökéletes. Szent Izidor ekkor felvitte egy hegyre, s együtt figyelték a napfelkeltét. „Látod, a Nap sugarai is csak lassan török át az éj sötétjét, az elmélkedő élet kialakulásához is idő kell.”

Az apát egy alkalommal egyheti böjtöt rendelt. Amikor szerzetes testvérek érkeztek, Mózes étellel kínálta őket, gondolván: megtörök egy embe-